

Wytyczne ministra właściwego do spraw zabezpieczenia społecznego
z dnia 30 października 2023 roku
do prowadzenia szkoleń w zakresie przeciwdziałania przemocy domowej, w tym obowiązkowych
szkoleń dla członków zespołu interdyscyplinarnego oraz grup diagnostyczno – pomocowych
na podstawie art. 8 pkt 5 ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy domowej
(Dz. U. z 2021 r. poz. 1249z późn. zm.)

1. ZAŁOŻENIA

Przepisy ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy domowej (Dz. U. z 2021 r. poz. 1249 z późn. zm.) określają zarówno zakres zadań gminy, powiatu, województwa i urzędów centralnych w obszarze przeciwdziałania przemocy domowej, jak również wskazują przedstawicieli zawodów i instytucji, którzy są zobowiązani do podejmowania tych działań.

Realizacja zadań z zakresu przeciwdziałania przemocy domowej wymaga wiedzy z wielu dziedzin – m.in. prawa, psychologii, pracy socjalnej, pedagogiki, socjologii, medycyny. Wskazana jest również znajomość funkcjonowania administracji rządowej i jednostek samorządu terytorialnego. Dlatego też niezbędne jest, aby osoby, które na co dzień w swojej pracy zawodowej mają lub mogą mieć bezpośredni kontakt z problematyką przemocy domowej oraz te, które są członkami zespołów interdyscyplinarnych lub grup diagnostyczno-pomocowych, były odpowiednio przeszkolone w tym zakresie oraz podnosiły swoje zawodowe kompetencje.

Podstawę prawną opracowania wytycznych stanowi art. 8 pkt 5 , art. 9a ust. 5, ust. 12a art. 9a, art.6 ust.6 pkt 4 ustawy o przeciwdziałaniu przemocy domowej.

Niniejsze wytyczne określają minimalny standard szkoleń w zakresie przeciwdziałania przemocy domowej – zarówno w obszarze tematyki, jak i liczby godzin.

Pożądane jest, aby osoby realizujące zadania z zakresu przeciwdziałania przemocy domowej stale podnosiły swoje kompetencje poprzez uczestnictwo w szkoleniach i innych formach doskonalenia zawodowego.

2. OGÓLNE POJĘCIA/ DEFINICJE

- *organizator szkolenia* – marszałek województwa organizujący szkolenie skierowane do przedstawicieli instytucji i służb zajmujących się przeciwdziałaniem przemocy domowej, w tym do członków zespołów interdyscyplinarnych i grup diagnostyczno – pomocowych;
- *podmiot realizujący szkolenia* – osoba fizyczna posiadająca kwalifikacje niezbędne do realizacji szkoleń w zakresie przeciwdziałania przemocy domowej lub podmiot prowadzący działalność w zakresie organizacji szkoleń, zatrudniający osoby posiadające kwalifikacje niezbędne do realizacji szkoleń w zakresie przeciwdziałania przemocy domowej;
- *uczestnicy szkolenia* – przedstawiciele instytucji i służb realizujących zadania z obszaru przeciwdziałania przemocy domowej, w tym członkowie zespołów interdyscyplinarnych i grup diagnostyczno – pomocowych.

3. OSOBY UCZESTNICZĄCE W SZKOLENIACH

Szkolenia organizowane przez marszałków województw skierowane są do przedstawicieli instytucji i służb, którzy zajmują się przeciwdziałaniem przemocy domowej, w tym do członków zespołów interdyscyplinarnych i grup diagnostyczno-pomocowych, w tym między innymi:

- a. jednostek organizacyjnych pomocy społecznej, w tym pracowników socjalnych i asystentów rodziny;
- b. specjalistycznych ośrodków wsparcia dla osób doznających przemocy domowej;
- c. organów ścigania i wymiaru sprawiedliwości (Policji, Żandarmerii Wojskowej, Straży Miejskiej, Służby Więziennej, prokuratorów, sędziów, zawodowych kuratorów sądowych, społecznych kuratorów sądowych itd.);

- d. ochrony zdrowia (lekarzy, pielęgniarek, położnych, ratowników medycznych itd.);
- e. oświaty (nauczycieli, nauczycieli przedszkolnych, wychowawców klas, pedagogów szkolnych, psychologów, pracowników poradni psychologiczno-pedagogicznych itd.);
- f. gminnych komisji rozwiązywania problemów alkoholowych;
- g. organizacji pozarządowych działających na rzecz przeciwdziałania przemocy domowej oraz na rzecz ochrony środowiska domowego, a także instytucji, kościołów i związków wyznaniowych;
- h. innych podmiotów mogących być członkami zespołów interdyscyplinarnych lub grup diagnostyczno-pomocowych oraz innych osób bezpośrednio pracujących z osobami doznającymi przemocy domowej oraz osobami stosującymi przemoc domową.

4. **ZAWARTOŚĆ MERYTORYCZNA SZKOLENIA**

Szkolenia powinny obejmować tematy związane z definiowaniem zjawiska przemocy domowej, jego diagnozowaniem oraz metodami interweniowania i udzielania pomocy w przypadkach jej występowania, a także sposobami jej zapobiegania. Ponadto, szkolenia powinny obejmować tematykę współpracy przedstawicieli zespołów interdyscyplinarnych i grup diagnostyczno-pomocowych oraz tematy związane z ochroną osób doznających przemocy domowej, a także pracą z osobami stosującymi przemoc domową.

W szczególności zalecane są następujące bloki tematyczne:

- I. ***Profilaktyka przemocy domowej, zasady prowadzenia działań poprzedzających wystąpienie zjawiska przemocy domowej:***
 - a. kreowanie pozytywnego wizerunku relacji społecznych i międzyludzkich z poszanowaniem praw jednostki do samostanowienia o sobie i nienaruszalności jej praw;
 - b. omówienie praw dotyczących obywateli Polski i ich nienaruszalności zagwarantowanych przez Konstytucję RP oraz ustawy;
 - c. omówienie praw dziecka zagwarantowanych w Konwencji o Prawach Dziecka;
 - d. kształtowanie umiejętności komunikacji międzyludzkiej (umiejętności nazywania własnych uczuć, szacunku dla drugiej osoby);
 - e. kształtowanie umiejętności rozwiązywania konfliktów w relacjach (znaczenie wsparcia terapeutycznego);
 - f. kształtowanie postaw prospołecznych, w szczególności wskazanie na znaczenie rozwoju kompetencji dla profilaktyki przemocy domowej;
 - g. zasady, formy, metody, narzędzia prowadzenia lokalnej diagnozy skali zjawiska przemocy domowej;
 - h. wprowadzenie działań związanych z profilaktyką uzależnień, w tym w szczególności przeciwdziałania alkoholizmowi i narkomanii oraz uzależnieniom behawioralnym;
 - i. metodyka pracy z osobami zagrożonymi przemocą domową;
 - j. zasady, metody, formy pracy profilaktycznej i edukacyjnej w obszarze przeciwdziałania przemocy domowej.

- II. ***Zjawisko przemocy domowej oraz sytuacja psychologiczna osób doznających tej przemocy, zachowania osób stosujących przemoc domową i możliwość pomocy:***
 - a. definicja przemocy domowej, rodzaje przemocy domowej, skala zjawiska, cykle przemocy, czynniki ryzyka w tym szczególnie: płeć, wiek, stan zdrowia, pojawienie się uzależnień zwłaszcza od alkoholu, narkotyków, środków odurzających, uzależnień behawioralnych itd.;
 - b. charakterystyka konfliktu w środowisku domowym;
 - c. przyczyny i skutki przemocy domowej;
 - d. formy przemocy domowej: fizyczna, psychiczna, seksualna, ekonomiczna, cyberprzemoc;
 - e. ocena sytuacji domowej, potrzeb i zasobów osoby doznającej przemocy domowej oraz osoby stosującej przemoc domową;
 - f. formy pracy i pomoc osobom doznającym przemocy domowej (wyróżnienie etapów pomagania: interwencja, zapewnienie bezpieczeństwa osobie doznającej przemocy domowej, pomoc psychospołeczna, interwencja kryzysowa, terapia itd.);
 - g. osobiste postawy wobec przemocy domowej;
 - h. mechanizmy psychospołeczne, w tym stereotypy towarzyszące przemocy domowej;

- i. konsekwencje doznawania przemocy domowej- portret psychologiczny osób doznających przemocy domowej (omówienie procesu wtórnej wiktymizacji, syndromu wyuczonej bezradności PTSD – przyczyny, objawy i leczenie zespołu stresu pourazowego);
- j. strategie postępowania osób stosujących przemoc domową zmierzające do usprawiedliwienia swego zachowania, źródła przemocy, psychologia osób stosujących przemoc domową;
- k. działania wobec osób stosujących przemoc domową (programy korekcyjno-edukacyjne dla osób stosujących przemoc domową, programy psychologiczno-terapeutyczne dla osób stosujących przemoc domową, terapia uzależnień, działania karne itd.);
- l. podstawy prawne realizowanych działań na rzecz osób doznających przemocy domowej oraz tę przemoc stosujących, w szczególności dotyczące zakresu współpracy międzyinstytucjonalnej i identyfikowania podmiotów udzielających pomocy i wsparcia.
- m. dane statystyczne i trendy utrzymujące się w obszarze zjawiska, w tym dotyczące osób doznających przemocy domowej i osób stosujących przemoc domową.

III. Etapy pracy z osobami doznającymi przemocy domowej i stosującymi przemoc domową:

- a. diagnoza sytuacji i stopnia zagrożenia;
- b. diagnoza przyczyn występowania ze strony osoby stosującej przemoc domową zachowań przemocowych;
- c. diagnoza potrzeb środowiska domowego z problemem przemocy domowej w tym pełnoletnich osób doznających przemocy domowej, dzieci i osób stosujących przemoc domową;
- d. metody skutecznej interwencji;
- e. udzielanie wsparcia i pomoc psychoterapeutyczna, prawna, socjalna, pedagogiczna, z zachowaniem zasad podmiotowości i dobrowolności w korzystaniu ze środków oddziaływania;
- f. monitorowanie sytuacji rodzin z problemem przemocy domowej.

IV. Przemoc wobec dziecka:

- a. charakterystyka dziecka krzywdzonego;
- b. charakterystyka dziecka będącego świadkiem przemocy domowej;
- c. diagnoza sytuacji dziecka/dzieci doznającego przemocy domowej;
- d. pomoc psychologiczna, psychiatryczna, pedagogiczna i prawna dziecku krzywdzonemu;
- e. czynniki ryzyka i czynniki ochronne stosowania przemocy domowej wobec dziecka;
- f. metody interwencji w przypadku przemocy stosowanej wobec dzieci przez osoby najbliższe;
- g. metody pracy z dzieckiem krzywdzonym;
- h. umiejętności prowadzenia rozmowy z dzieckiem krzywdzonym;
- i. postępowanie z rodzicami i innymi osobami dorosłymi stosującymi przemoc wobec dzieci;
- j. reprezentacja dziecka w procedurze „Niebieskie Karty”;
- k. rola przedstawicieli służb i instytucji w rozpoznawaniu symptomów krzywdzenia dziecka i przeprowadzaniu interwencji;
- l. wskazanie na konieczność wysłuchania dziecka i w miarę możliwości uwzględnienia jego zdania w toku ustalania praw dziecka przez organy władzy publicznej oraz osoby odpowiedzialne za dziecko;
- m. monitorowanie sytuacji dziecka doznającego przemocy domowej.

V. Przemoc domowa wobec osób starszych i niepełnosprawnych:

- a. skala zjawiska przemocy domowej wobec osób starszych i niepełnosprawnych;
- b. diagnoza sytuacji osób doznających przemocy domowej zależnych od innych;
- c. szczególne potrzeby osób starszych i niepełnosprawnych w obszarze bezpieczeństwa oraz pomocy socjalnej, prawnej i psychologicznej i medycznej;
- d. umiejętności prowadzenia rozmowy z osobami starszymi i niepełnosprawnymi doznającymi przemocy domowej;
- e. metody realizacji interwencji stosowanej wobec osób starszych i niepełnosprawnych doznających przemocy domowej, problemy i trudności związane z prowadzeniem ww. interwencji;
- f. zapewnienie bezpiecznego schronienia osobom starszym i niepełnosprawnym doznającym przemocy domowej np. umieszczenie w domu pomocy społecznej, specjalistycznym ośrodku

wsparcia dla osób doznających przemocy domowej, zapewnienie specjalistycznych usług opiekuńczych;

g. monitorowanie sytuacji osób starszych i niepełnosprawnych w środowisku domowym z problemem przemocy domowej.

VI. Współpraca w zespołach interdyscyplinarnych i grupach diagnostyczno-pomocowych:

- a. uprawnienia, kompetencje, zadania poszczególnych przedstawicieli instytucji i służb;
- b. zadania i praca zespołów interdyscyplinarnych;
- c. powoływanie i metodyka pracy grup diagnostyczno-pomocowych;
- d. czynniki wpływające na podniesienie skuteczności pomocy dla osób doznających przemocy domowej;
- e. realizacja procedury „Niebieskie Karty”, w tym m.in. sposób prowadzenia rozmów z osobami doznającymi przemocy domowej i tę przemoc stosującymi, wskazówki dotyczące wypełniania formularzy „Niebieska Karta”, zakres i sposób dokumentowania prowadzonych spraw w ramach procedury „Niebieskie Karty” oraz zasady wymiany informacji pomiędzy przedstawicielami instytucji i służb, umiejętność dokonania oceny co do zasadności wszczęcia procedury „Niebieskie Karty” - rozróżnienie przemocy domowej od zachowań agresywnych i sytuacji konfliktowych;
- f. koordynacja podejmowanych interdyscyplinarnie działań;
- g. metody interwencji w przypadku przemocy domowej stosowanej wobec dzieci, osób starszych i niepełnosprawnych, problemy i trudności związane z prowadzeniem ww. interwencji.

VII. Prawne aspekty przeciwdziałania przemocy domowej:

- a. omówienie przepisów ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy domowej, aktów wykonawczych do ustawy oraz Rządowego Programu Przeciwdziałania Przemocy Domowej na lata 2024 - 2030 ;
- b. omówienie przepisów karnych, w szczególności dotyczących rodzajów przestępstw, do których najczęściej dochodzi w środowisku domowym (ze szczególnym rozróżnieniem przestępstw ściganych z urzędu na wniosek pokrzywdzonego i z oskarżenia prywatnego)
- c. podstawowe zagadnienia prawa rodzinnego, opiekuńczego oraz cywilnego korelujące ze sprawami dotyczącymi przemocy domowej i wykonywania władzy rodzicielskiej w tym nowe metody i narzędzia stosowane na rzecz pomocy dziecku doznającemu przemocy domowej określone w przepisach ustawy z dnia 25 lutego 1964 r. - Kodeks rodzinny i opiekuńczy (Dz. U. z 2020 r. poz. 1359 z późn. zm.)
- d. zagadnienia prawne związane z izolacją osoby stosującej przemoc domową od osoby doznającej przemocy domowej ;
- e. podstawy prawa medycznego, w tym zagadnienia dotyczące zasad udzielania świadczeń zdrowotnych osobom doznającym przemocy domowej, zachowania tajemnicy medycznej, wydawania zaświadczenia lekarskiego o przyczynach i rodzaju uszkodzeń ciała związanych ze stosowaniem przemocy domowej jak również elementy pierwszej pomocy przedmedycznej;
- f. umiejętność przygotowania wybranych pism (m.in. wniosku o podjęcie czynności procesowych przez sąd opiekuńczy, zawiadomienia o podejrzeniu popełnienia przestępstwa, wniosku o przyznanie świadczenia czy zasiłku);
- g. odpowiedzialność przedstawicieli instytucji i służb za niepodejmowanie działań w sytuacji przemocy domowej;
- h. kwestie związane z ochroną danych osobowych w sprawach dotyczących przeciwdziałania przemocy domowej.

VIII. Superwizja w zakresie przeciwdziałania przemocy domowej:

- a. superwizja dla członków zespołów interdyscyplinarnych i grup diagnostyczno-pomocowych realizujących procedurę „Niebieskie Karty”;
- b. superwizja dla trenerów realizujących programy korekcyjno-edukacyjne dla osób stosujących przemoc domową oraz programy psychologiczno-terapeutyczne dla osób stosujących przemoc domową, a także dla osób realizujących programy zmierzające do utrwalenia i wzmocnienia zmian zapoczątkowanych ww. programami;

- c. superwizja dla przedstawicieli specjalistycznych ośrodków wsparcia dla osób doznających przemocy domowej.

5. METODY SZKOLENIA

Szkolenia powinny być prowadzone w formie teoretycznej i praktycznej.

Szczególnie rekomendowane są metody interaktywne – warsztatowe, ćwiczeniowe, seminaryjne - w małych grupach (których wielkość nie powinna przekraczać 20 osób).

Superwizja może być częścią każdego bloku szkoleniowego lub może być prowadzona jako odrębna jednostka szkoleniowa.

Dopuszcza się prowadzenie szkoleń z wykorzystaniem środków komunikacji elektronicznej umożliwiających porozumiewanie się na odległość w rozumieniu ustawy z dnia 18 lipca 2002 r. o świadczeniu usług drogą elektroniczną (Dz. U. z 2020 r. poz. 344). Przy zastosowaniu takiego sposobu prowadzenia szkoleń istnieje możliwość zwiększenia grup szkoleniowych.

6. CZAS TRWANIA SZKOLENIA

Szkolenie winno obejmować minimum 24 godziny dydaktyczne.

Maksymalny czas trwania szkolenia określa podmiot realizujący szkolenie w zależności od potrzeb występujących na terenie danego województwa i możliwości organizacyjnych samorządu województwa.

7. UKOŃCZENIE SZKOLENIA

Fakt ukończenia szkolenia organizator szkolenia potwierdza w zaświadczeniu, które powinno zawierać: dane uczestnika, dane podmiotu realizującego szkolenie, termin szkolenia, a także dane dotyczące liczby godzin w poszczególnych blokach tematycznych, uwzględnionych w szkoleniu oraz podpis Trenera/Wykładowcy.

Warunkiem otrzymania zaświadczenia przez uczestnika szkolenia jest obecność na zajęciach, w wymiarze co najmniej 70% godzin dydaktycznych.

8. MONITORING I EWALUACJA PROWADZONYCH SZKOLEŃ

Monitoring prowadzony jest w trakcie trwania szkoleń przez organizatora szkolenia i obejmuje on zarówno aspekt formalny, jak i merytoryczny.

Podmiot realizujący szkolenie ma obowiązek przeprowadzić ankietę ewaluacyjną dla organizatora. Ankieta ewaluacyjna powinna uwzględniać ocenę uczestników szkolenia w tym: ocenę programu i metod prowadzenia szkolenia, ocenę merytoryczną wykładów i ćwiczeń, ocenę treści szkolenia, celu szkolenia, ocenę pracy Trenera/Wykładowcy, czas trwania szkolenia, ocenę organizacji szkolenia (sala, hotel, miejscowość), ocenę jakości i przydatności materiałów szkoleniowych, a także rekomendacje i diagnozę dalszych potrzeb szkoleniowych uczestników zajęć. Szczegółowy zakres merytoryczny ankiety oraz sposób jej przeprowadzenia powinien zostać ustalony pomiędzy organizatorem, a podmiotem realizującym szkolenie.

9. KWALIFIKACJE OSÓB PROWADZĄCYCH SZKOLENIA

Osoby prowadzące szkolenia powinny posiadać i udokumentować następujące kwalifikacje:

- 1) ukończone studia wyższe na jednym z kierunków:
 - a) prawo, pedagogika, pedagogika specjalna, pedagogika opiekuńczo – wychowawcza, resocjalizacja, praca socjalna, psychologia, politologia, politologia i nauki społeczne, socjologia, polityka społeczna, nauki o rodzinie;
 - b) w przypadku ukończenia studiów wyższych na innych kierunkach niż tych, wymienionych w pkt. 1, dopuszczalne są kwalifikacje uzupełnione studiami podyplomowymi w zakresie psychologii, organizacji pomocy społecznej*, pedagogiki, pedagogiki opiekuńczo – wychowawczej, pedagogiki specjalnej lub resocjalizacji;
 - c) ukończone specjalistyczne szkolenia w wymiarze nie mniejszym niż 200 godzin dydaktycznych w zakresie przeciwdziałania przemocy domowej, w tym jedno co najmniej 50 godzinne przygotowujące do pracy z osobami doznającymi przemocy domowej i osobami stosującymi przemoc domową lub co najmniej 5-letnie doświadczenie pracy w obszarze przeciwdziałania przemocy domowej;
 - d) bloki prawne powinny prowadzić osoby z wyższym wykształceniem prawniczym posiadające co najmniej 2-letnie doświadczenie w pracy w obszarze przeciwdziałania przemocy domowej w zakresie udzielania pomocy prawnej lub osoby posiadające wykształcenie określone w punkcie „a”, uzupełnione specjalistycznym szkoleniem w zakresie stosowania prawa w obszarze przeciwdziałaniu przemocy domowej w wymiarze nie mniejszym niż 50 godzin.

- 2) superwizja powinna być prowadzona przez osoby posiadające uprawnienia superwizora zgodne z właściwością zawodową osób superwizowanych .

Wytyczne do prowadzenia szkoleń w zakresie przeciwdziałania przemocy w domowej, w tym obowiązkowych szkoleń dla członków zespołu interdyscyplinarnego oraz grup diagnostyczno – pomocowych wchodzi w życie z dniem podpisania.

ZATWIERDZAM:

Marlena Mała
Minister Rodziny i Polityki Społecznej

* w przypadku studiów podyplomowych z organizacji pomocy społecznej równorzędnie traktowane jest ukończenie szkolenia z zakresu specjalizacji z organizacji pomocy społecznej